

دیه کامل انسان

بحث قواعد مربوط به جنایات و ابواب دیات بسیار وسیع است و ثمرات متعددی بر آنها مترتب است. ما به عنوان اولین قاعده از دیه انسان مسلمان (چه زن و چه مرد) بحث می‌کنیم. دیه چه چیزی است و چه مقدار است؟

معروف بین فقهاء این است که دیه مرد مسلمان یکی از اصناف شش گانه (هزار دینار، ده هزار درهم، صد شتر، دویست گاو، دویست حله، هزار گوسفند) است و دیه زن مسلمان نصف این مقدار است.

البته در جنایت عمدی اختلافی وجود دارد که آیا ولی دم حق مطالبه دیه دارد؟ و معروف این است که در جنایات عمدی، ولی دم فقط حق مطالبه قصاص دارد و دیه بر اساس صلح قابل مطالبه است که دیه بر اساس صلح حد مشخصی ندارد و هر مقداری است که ولی دم و جانی بر آن توافق کنند و البته به این شرط که قصاص مستلزم رد فاضل دیه نباشد و گرنه ولی دم می‌تواند جانی را به پرداخت دیه الزام کند.

ما در این بحث معتقد شدیم ولی دم ابتدائاً بین قصاص و الزام به دیه مخیر است و البته این نظر خلاف مشهور است هر چند برخی از قداماء و متاخرین به آن معتقدند.

البته بین جنایت عمدی و بین جنایت شبه عمد و خطا تفاوتی وجود دارد و آن اینکه در جنایت عمدی اختیار تعیین صنف دیه به دست ولی دم است و در جنایت شبه عمد و خطا به اختیار جانی است. آنچه ما در این مجال قصد داریم از آن بحث کنیم این است که در جا الزام به دیه مشروع باشد (که از نظر مشهور در جنایت خطایی و شبه عمد است و از نظر ما حتی در جنایت عمدی) دیه چه چیزی است؟ از برخی کلمات فقهاء استفاده می‌شود که دیه خصوص صد شتر است و باقی اصناف از باب بذل قیمت شتر است اما مشهور بین فقهاء این است که دیه هر کدام از این خصال به نحو تخییر است نه اینکه برخی اصل باشند و باقی بدل آن باشند.

از کلمات برخی دیگر از علماء مثل مرحوم آقای صدر استفاده می‌شود که دیه چهار خصال غیر از دینار و درهم است و پرداخت نقدین به عنوان ارزش آنها است.

از برخی کلمات هم استفاده می‌شود که دینار و درهم خصوصیت ندارد بلکه دیه مقدار وزن هزار دینار طلا یا مقدار وزن ده هزار درهم نقره است. (هر درهم هفت دهم یک دینار شرعی است. هر دینار شرعی ۱۸ نخود است پس هر درهم ۱۲/۶ نخود است و هر نخود یک پنجم گرم است بنابراین هر درهم شرعی حدود دو و نیم گرم است. بنابراین دیه ۲۵ کیلو نقره است.

در طلا هم هر دینار شرعی سه چهارم مثقال بازاری است. هر مثقال بازاری ۴/۲۶۵ گرم است بنابراین هر دینار شرعی ۳/۱۹۸ گرم است و دیه سه کیلو و صد و نود و هشت گرم طلا خواهد بود).

پس تفاوت بین نظر مرحوم آقای صدر و مشهور این است که هر دو معتقدند درهم و دینار موضوعیت ندارد اما مشهور معتقدند موضوعیت ندارد به این معنا که مهم طلا و نقره است نه درهم و دینار ولی مرحوم آقای صدر معتقد است طلا و نقره هم موضوعیت ندارد بلکه مهم ارزش آنها است.